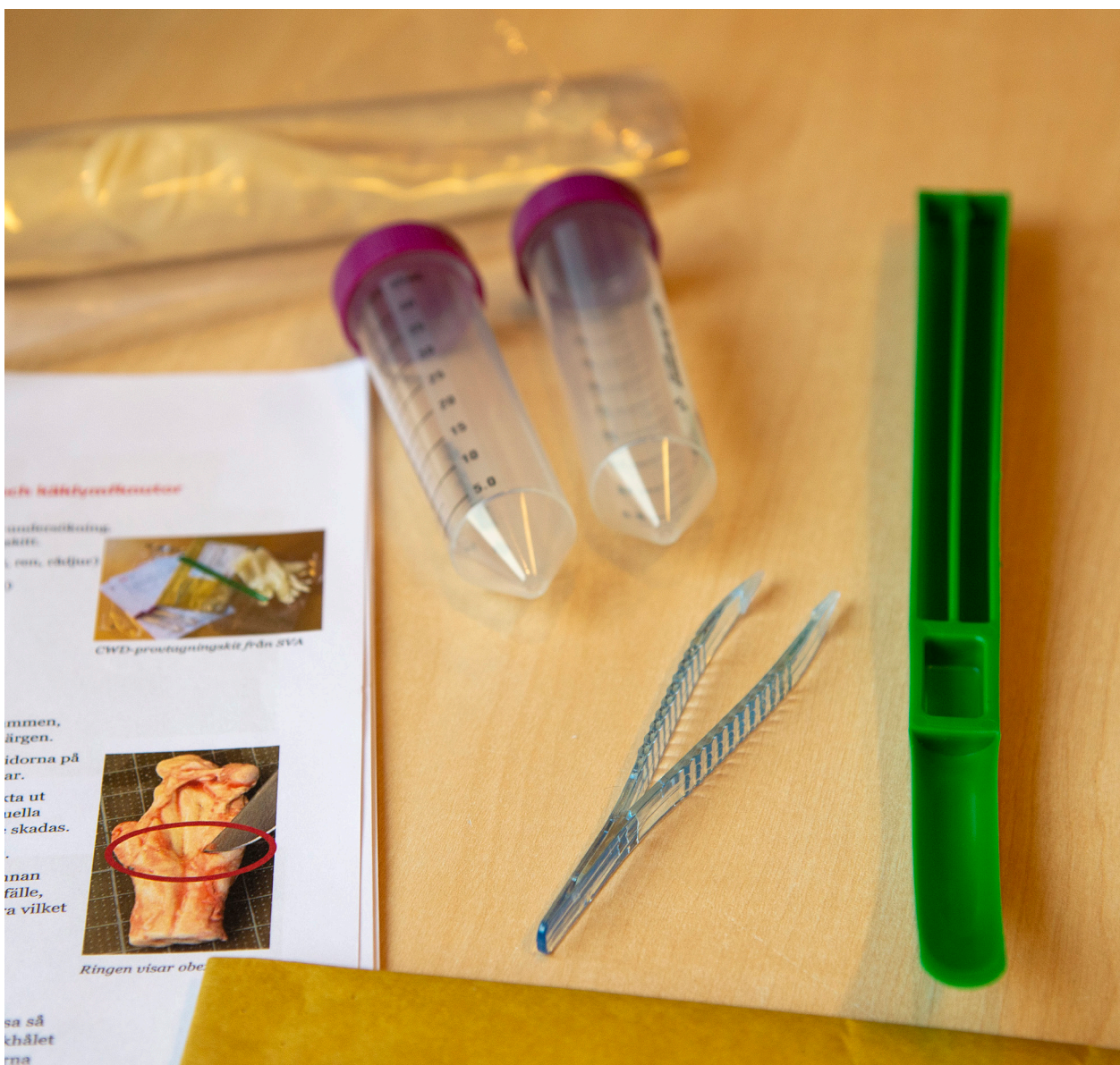

ÅTERRAPPORTERING
1/7 2022-30/6 2023
VILTPROVTAGNING
(NV-00322-22)

Återrapportering 1/7 2022-30/6 2023 gällande avtal om Viltprovtagning (NV-00322-22) mellan Naturvårdsverket och Svenska Jägareförbundet.

Nedan följer Svenska Jägareförbundets (förbundets) skriftliga redogörelse om uppdragets genomförande under föregående jaktår. Redovisningen följer Naturvårdsverkets numrering i gällande kravspecifikation (3.1, 3.3, 3.4) i grundavtalet. Punkter som återkommer på flera ställen i kravspecifikationen redovisas under 3.1. Redovisningen beaktar de krav som ska uppfyllas enligt kravspecifikation (3.2) samt mervärden (4.3.1 Förslag till lösning för viltsjukdomsövervakning).

3.1 UPPDRAGSBESKRIVNING

Uppdragets övergripande syfte är att stimulera och underlätta för jägare att delta i viltsjukdomsövervakningen som bedrivs av Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).

3.1.1 ÖVERGRIPANDE BESKRIVNING

Förbundet har under lång tid bedrivit verksamhet i syfte att öka jägarkårens bidrag till viltsjukdomsövervakningen i Sverige, exempelvis genom att informera om viltsjukdomar och hur jägare kan bidra till övervakningen genom att rapportera fynd av fallvilt till SVA samt skicka in prover. Fallvilt är upphittat dött vilt där dödsorsaken inte är uppenbar. Därtill kan jägare rapportera in vilt som avlivats på grund av det uppvisar tecken på sjukdom, samt fällt vilt som vid urtagning och omhändertagande visar sig ha misstänkt sjukliga förändringar på kropp och organ.

Det avtalade uppdraget innebär att förbundets verksamhet kring viltsjukdomsövervakning ska finna en ny struktur samt vidareutvecklas i samarbete med i första hand SVA, men också med andra berörda aktörer. I föreliggande årsrapport redovisas översiktligt förbundets organisation och verksamhet rörande:

- Geografisk täckning över hela Sverige.
- Utlämningsställen.
- Kontaktpersoner/koordinatorer.
- Tillgång till aktuella kontaktuppgifter.
- Information.
- Samverkan med myndigheter och utvecklingsarbete.
- Avstämningsmöten.
- Avvikelser vid genomförande av uppdraget.
- Utvecklings- och förbättringsförslag i prioritetsordning samt identifierade risker.

Sammanfattningsvis har förbundet under uppdragets första verksamhetsår i linje med avtalet verkat för att stimulera och underlätta för jägare att delta i viltsjukdomsövervakningen.

Förbundets rikstäckande organisation har tillhandahållit 29 utlämningsställen för SVA:s material; två per län i de åtta ytmässigt största länen och ett per län i övriga län. SVA:s material ska användas för paketering och inskick av dött vilt samt prover från dött vilt. I varje län har förbundet 2-3 kontaktpersoner/koordinatorer gentemot SVA och enskilda jägare. SVA har fortlöpande tillgång till aktuella kontaktuppgifter.

Förbundet har via hemsidor, sociala medier, förbundets tidning Svensk Jakt, riktade utskick samt vid olika sammankomster och utbildningar informerat jägare om behovet av att bidra till fallviltundersökningen samt hur man gör detta. Förbundet har samverkat med SVA och andra relevanta myndigheter.

Förbundet föreslår att den högst prioriterade förbättringen av verksamheten skulle vara att utveckla den passiva utlämningen av SVA:s material för provinskick på fasta utlämningsställen till en mer aktiv och behovsstyrd fördelning av SVA-material, vilket skulle kunna inkludera distribution av provkit som ska användas vid riktad viltsjukdomsövervakning.

3.1.1 GEOGRAFISK TÄCKNING ÖVER HELA SVERIGE

Enligt avtalet förväntas förbundet tillhandahålla en organisation med god geografisk täckning över hela Sverige.

Förbundet är rikstäckande med avseende på såväl tjänstemanna- som medlemsorganisation. För Sveriges samtliga län har förbundet personal som är stationerad i det län de ansvarar för eller angränsande län, vilket säkerställer en god lokalkunskap och förankring. Administrativt hör personalen till något av förbundets 13 kontor/lokaler som är spridda i Sverige från Kristianstad i syd till Luleå i norr (Fig. 1).

Administrativt har förbundet även en regionindelning där Region Syd består av Götaland exklusive Gotland, Region Mitt består av Svealand samt Gotland och Gävleborg, och Region Norr består av Norrland exklusive Gävleborg. Förbundets nationella kansli ligger på Öster Malma i Södermanland och har personal med nationella eller internationella verksamhetsområden samt personal som ger administrativt stöd för organisationen som helhet.

Medlemsorganisationen består av 157 000 medlemmar som med avseende på lokal verksamhet tillhör någon av totalt omkring 300 jaktvårdskretsar (antalet kretsar varierar något över tid). Jaktvårdskretsen utgör genom sin verksamhet en lokal samlingspunkt som även kan fungera som kontaktyta gentemot jägare i allmänhet. På regional nivå består organisationen av 22 länsföreningar. De flesta län i Sverige motsvaras av en länsförening, med undantag av Jämtland och Västernorrland som tillsammans utgör Mittnorrland, samt Västra Götaland som består av tre länsföreningar delvis motsvarande tidigare länsindelning (Västra Götaland Väst, Skaraborg och Södra Älvsborg).

Förbundet har ett antal rikstäckande verksamheter som organiseras av anställd personal och nätverk av frivilliga. Ett exempel är organisationen av den frivilliga delen av NVR:s trafikeftersöksorganisation som syftar till att minimera lidandet för trafikskadat vilt genom ett rikstäckande nätverk av eftersöksekipage (eftersöksjägare med hund). Ett annat exempel är Svenska Jägareförbundet – Invasiva arter. Utöver fast anställd personal har Invasiva arter ett nätverk av särskilt utbildade arvoderade jägare som bland annat genomför spårning och viltkamerauppföljning, vilket skapar förutsättningar för en rikstäckande förvaltning av invasiva främmande landlevande ryggradsdjur.

Sammanfattningsvis har förbundet genom sin geografiska täckning de förutsättningar som krävs för att kunna utföra uppdraget Viltprovtagning i Sveriges samtliga län, exempelvis med avseende på utlämningsställen och kontaktpersoner/koordinatorer.

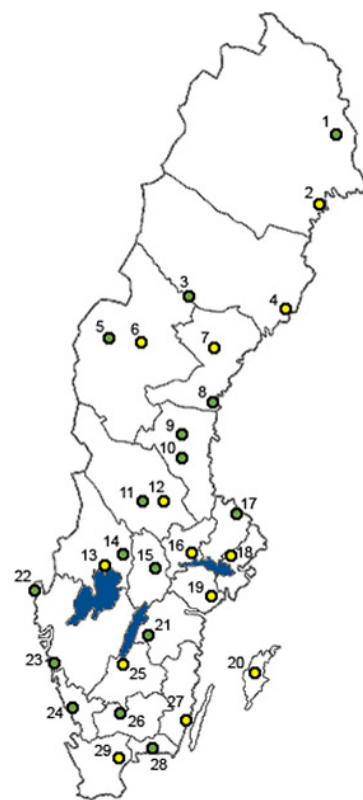

Fig 1. Geografisk täckning. Totalt finns 29 utlämningsställen för SVA-material. Gula punkter är förbundets kontor. Gröna punkter är utlämningsställen knutna till förbundet.

3.1.1 UTLÄMNINGSSTÄLLEN

Enligt avtalet förväntas förbundet till enskilda jägare vidare distribuera material som ska tillhandahållas av SVA och som ska användas vid insamling och paketering av dött vilt, eller delar av dött vilt, som ska skickas till SVA för analys. Förbundet förväntas informera de enskilda jägarna om hur insamling och vidare transport till SVA går till.

För ändamålet ska förbundet ha utlämningsställen för SVA-material knutna till sig; minst två per län i de till ytan största länen (Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Västernorrland, Dalarna, Gävleborg, Värmland och Västra Götaland) samt minst ett utlämningsställe per län i resterande län.

Syftet med utlämningsställena är att de ska komplettera SVA:s redan existerande system för viltsjukdomsövervakning via fallviltundersökningen. Fallviltundersökningen är en generell sjukdomsövervakning som bygger på att jägare och allmänhet som påträffar vilt som dött av icke uppenbara orsaker (så kallat fallvilt), alternativt observerar vilt som uppvisar sjukdomstecken eller noterar potentiellt sjukliga förändringar hos fällt vilt i samband med urtagning och omhändertagande, kan rapportera detta till SVA via telefon eller webbformuläret Rapportravilt.

Utifrån rapporten bedömer SVA om djuret bör undersökas. Det kan bero på vilka sjukdomstecken djuret uppvisar, vilken art det handlar om, samt det redan kända viltsjukdomsläget. Om djuret bör undersökas kan SVA under telefonsamtalet, eller via kontaktuppgifter som lämnats i Rapportravilt, be rapportören skicka in djuret eller delar av det. Om rapportören kan tänka sig bidra på detta sätt skickar SVA ut material för paketering och portofritt inskick av djuret/prover. Genom rapporter av upphittat fallvilt i kombination med analyserat fallvilt kan viltets hälsotillstånd och sjukdomar i Sverige följas.

Utlämningsställena ska komplettera SVA:s materialdistribuering genom att rapportörer som kontaktar SVA och får beskedet att prover ska skickas in kan erbjudas alternativet att själv hämta ut materialet på ett av förbundets utlämningsställen, istället för att invänta ett postpaket från SVA.

På utlämningsstället kan rapportören vid behov även kan få stöd av utlämningsansvarig person genom information om hur provtagning, paketering och transport ska genomföras. För att SVA ska kunna erbjuda detta alternativ till rapportörer ska förbundet säkerställa att SVA har tillgång till aktuella kontaktuppgifter till utlämningsställena (se 3.1.1 Tillgång till aktuella kontaktuppgifter).

Förbundet inrättade i juni 2022, inför starten av uppdragets första verksamhetsår 1 juli 2022, ett nätverk av totalt 29 utlämningsställen för SVA-material. I de åtta till ytan största länen finns två utlämningsställen, i resterande 13 län ett utlämningsställe (Fig. 1).

Utlämningsställen placerades på förbundets 13 kontor/lokaler och kompletterades med utlämningsställen hos jägare (privatpersoner) knutna till förbundet. Jägarna rekryterades bland aktiva inom nätverket Svenska Jägareförbundet – Invasiva arter. Vid rekryteringen eftersträvades att utlämningsställena skulle ha en god geografisk spridning. Ett utlämningsställe som representerar Västerbotten (nr. 3 i Fig. 1) ligger nästan på länsgränsen Jämtland-Västerbotten, vilket godkänts av Naturvårdsverket (se 3.4 Avvikelser).

Förbundet tillhandahåller en lista med kontaktuppgifter till utlämningsansvarig på utlämningsställen via ett digitalt rum som är tillgängligt för relevant personal på SVA genom personlig inloggning. Kontaktuppgiftslistan har under året uppdaterats kontinuerligt (se 3.1.1 Tillgång till aktuella kontaktuppgifter).

Den som förestår ett av förbundets utlämningsställen är kontaktperson gentemot SVA och enskilda jägare. Utlämningsansvarig ska lagerhålla material som ska användas för att skicka in prover och som tillhandahålls av SVA. Utlämningsansvarig ska lämna ut materialet till jägare som av SVA fått besked om att prover ska skickas in och som vill hämta material, samt vid behov ge stöd till enskilda jägare genom att svara på frågor och informera om hur man går till väga när man ska skicka in prover, exempelvis vikten av noggrann paketering så att paketet inte riskerar att läcka under postens hantering. Utlämningsansvarig måste vara enkelt nåbar via telefon/e-post. Utlämningsansvarig ska också beställa nytt material från SVA om det tar slut samt rapportera mängden utlämnat material till nationellt ansvarig för Viltprovtagning på förbundet.

För att stärka kompetensen hos dem som förestår förbundets utlämningsställen har förbundet hållit två digitala seminarier tillsammans med SVA. Det första var ett uppstartsmöte 2022-08-23 där utlämningsansvariga fick information om uppdraget, vilken typ av material som SVA vid tidpunkten förberedde för distribution till utlämningsställen, samt om viltsjukdomar i Sverige och övervakningen av dessa. Det andra seminariet som hölls 2023-06-01 fokuserade på aktuellt viltsjukdomsläge och viltsjukdomsövervakningen. Mellan seminarierna fick utlämningsställen även ett utskick via mejl där förbundet tillhandahöll aktuell information om viltsjukdomsläget (2022-12-20). Förbundet har skapat ett separat digitalt rum med personlig inloggning för utlämningsansvariga där information om uppdraget samlas, inklusive filmer från seminarierna.

Förbundet har gjort en sammanställning över utlämnat SVA-material under jaktåret 2022/2023. Den visar att utlämningsställen knappt använts. Det är bara ett utlämningsställe som har rapporterat att material lämnats ut efter att en extern person haft kontakt med SVA. Därutöver har tre personer som förestår utlämningsställen själva använt material i samband med fynd av fallvilt som de rapporterat in till SVA. Emellertid har förbundet under verksamhetsåret haft en efterfrågan på en mer aktiv materialdistribuering, som inte ingår i det avtalade uppdraget, från såväl SVA som andra myndigheter. Det kan exempelvis handla om en förfrågan om att till jägare fördela provtagningskit som ska användas vid riktad viltsjukdomsövervakning. Förbundet föreslår därför att en utveckling i den riktningen skulle kunna förbättra verksamheten (se 3.4 Identifierade utvecklings- och förbättringsförslag).

Sammanfattningsvis har förbundet i linje med avtalet tillhandahållit 29 utlämningsställen för SVA-material. Förbundet har därutöver verkat för att stärka kompetensen kring viltsjukdomar och viltprovtagning hos dem som förestår utlämningsställen. Förbundets sammanställning av utlämningsverksamheten visar att den avtalade tjänsten knappt används av SVA. Förbundet föreslår därför att verksamheten utvecklas från nuvarande passiva materialutlämning (från fasta utlämningsställen på förfrågan) till en aktiv materialdistribuering (fördelning av provtagningsmaterial till jägare).

3.1.1 KONTAKTPERSONER/KOORDINATORER

Enligt avtalet ska förbundet ha minst två personer per län knutna till sig som är kontaktpersoner/koordinatorer i förhållande till SVA och enskilda jägare och som verkar för insamling av dött vilt.

Förbundet skapade inför starten på uppdraget, i juni 2022, en organisation av kontaktpersoner/koordinatorer där varje län har en länsansvarig jaktvårdskonsulent som kontaktperson med koordinerande ansvar för länets viltprovtagningsverksamhet, samt minst en kontaktperson som är utlämningsansvarig för ett utlämningsställe. Organisationen bygger i första hand på anställd personal, men de utlämningsansvariga kontaktpersonerna har kompletterats med jägare knutna till förbundet via nätverket Svenska Jägareförbundet – Invasiva arter (se 3.1.1. Utlämningsställen).

I de till ytan åtta största länen, där det ska finnas två utlämningsställen per län, har förbundet i fyra län bedömt att det är mest funktionellt att länsansvarig jaktvårdskonsulent också förestår det ena av länets utlämningsställen (Dalarna, Västernorrland, Jämtland och Norrbotten). I dessa län finns därmed totalt två kontaktpersoner där länsansvarig jaktvårdskonsulent både koordinerar verksamheten och förestår ett utlämningsställe, medan den andra kontaktpersonen endast förestår ett utlämningsställe. I resterande fyra län (Västra Götaland, Värmland, Gävleborg och Västerbotten) finns totalt tre kontaktpersoner, varav en är koordinerande länsansvarig jaktvårdskonsulent medan två förestår utlämningsställen. I samtliga mindre län finns totalt två kontaktpersoner; koordinerande länsansvarig jaktvårdskonsulent samt en person som förestår länets utlämningsställe.

Länsansvarig jaktvårdskonsulent verkar för insamling av fallvilt/prover genom att koordinera viltprovtagningsverksamheten i länet, exempelvis information om viltsjukdomar och vikten av att rapportera fynd av fallvilt till SVA. I detta arbete kan konsulenten även ta stöd av eller fördela arbetsuppgifter till andra anställda på förbundet i regionen. Informationsinsatserna syftar till att ge jägare en ökad kännedom om viltsjukdomar, viltprovtagning och viltsjukdomsövervakning, vilket kan stimulera jägares bidrag till övervakningen. Via kontaktlistan som förbundet tillhandahållit kan SVA ta direktkontakt med länsansvariga konsulenter, exempelvis för att förmedla information som bör spridas till jägare.

Utlämningsansvarig kontaktperson verkar för insamling av fallvilt/prover genom att förestå ett utlämningsställe för SVA-material. Det innebär främst att på förfrågan låta enskilda jägare hämta material som ska användas för inskick till SVA samt genom att svara på frågor om viltsjukdomar och hur man rent praktiskt går tillväga för att skicka in prover till SVA.

Sammanfattningsvis har förbundet i enlighet med avtalet 2-3 personer per län knutna till sig som är kontaktpersoner/koordinatorer i förhållande till SVA och enskilda jägare. En kontaktperson/koordinator kan endera vara länsansvariga koordinator för viltprovtagningsverksamhet och/eller förestå ett utlämningsställe för SVA-material. Kontaktpersoner/koordinatorer verkar genom dessa uppdrag för insamling av fallvilt och prover från dött vilt.

3.1.1 TILLGÅNG TILL AKTUELLA KONTAKTUPPGIFTER

Enligt avtalet ska förbundet fortlöpande säkerställa att SVA har tillgång till aktuella kontaktuppgifter för att kunna nå kontaktpersoner/koordinatorer.

Förbundet startade i juni 2022, inför uppdragsstarten 1 juli, ett externt digitalt rum som är tillgängligt för relevant personal på förbundet samt för SVA-personal genom personlig inloggning. I det externa rummet finns ett dokument med kontaktuppgifter (namn, e-post, telefonnummer) till länsansvariga kontaktpersoner/koordinatorer för viltprovtagningsverksamhet, samt till kontaktpersoner som förestår ett utlämningsställe för SVA-material som ska användas för att skicka in prover från dött vilt (namn, e-post, telefonnummer och postadress). Kontaktuppgifterna uppdateras fortlöpande av förbundet. Via det externa rummet har SVA kontinuerlig tillgång till den senast uppdaterade kontaktlistan.

Utöver avtalade kontaktpersoner/koordinatorer har förbundet en nationellt ansvarig för viltprovtagning, samt regionalt ansvariga inom förbundets tre regioner (Norr, Mitt och Syd). På kontaktlistan finns kontaktuppgifter även till dessa för situationer då SVA har behov av kontaktpersoner på mer övergripande geografisk nivå.

Regionala kontaktpersoner kan också användas av SVA om en akut situation uppstår i ett läge då en länsansvarig kontaktperson inte är i tjänst, till exempel på grund av kortvarig sjukdom. Då kan SVA kontakta regionansvarig för att få en alternativ kontakt i länet. Vid långvariga vakanser, exempelvis vid föräldraledighet eller i samband med nyrekrytering, uppdaterar förbundet kontaktlistan med kontaktuppgifter till en tillförordnad kontaktperson.

Lösningen där kontaktlistan finns tillgänglig för både förbundet och SVA via ett externt rum innebär att båda parter fortlöpande har tillgång till den aktuella versionen. Lösningen används dessutom för att undvika att listan skickas med mejl, då den innehåller personuppgifter som kan vara känsliga. Det gäller framför allt kontaktinformation med hemadress till jägare knutna till förbundet, eftersom jägare som grupp kan förväntas förvara jaktvapen i hemmet. Kontaktlistan ska av samma skäl inte publiceras. Personuppgifter som inte längre är aktuella raderas.

Sammanfattningsvis tillhandahåller förbundet aktuella kontaktuppgifter till kontaktpersoner/koordinatorer via ett digitalt rum som SVA:s personal har inloggning till.

3.1.1 INFORMATION

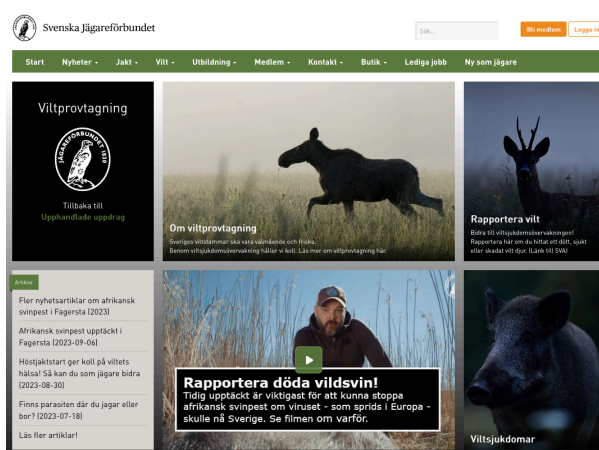
Enligt avtalet ska förbundet informera enskilda jägare om behovet av att samla in fallvilt eller prover från dött vilt för viltsjukdomsövervakning, samt om hur insamling och transport till SVA löses praktiskt. Informationen ska innehålla riktade utskick till jägare, samt information via hemsidor/tidningar eller annan liknande envägskommunikation.

Information via hemsidor

Förbundets hemsida hade under 2022 totalt 1 635 000 unika besökare som gjorde 2 920 000 besök/sessioner. Det visar att information kring olika ämnen på förbundets hemsida har potential att nå betydligt fler enskilda jägare än förbundets medlemmar och därtill en bred allmänhet.

För uppdraget Viltprovtagning har förbundet skapat en ingångsportal på hemsidan (<https://jagareforbundet.se/var-verksamhet/upphandling/viltprovtagning/>) som samlar information om viltsjukdomar och viltprovtagning, inklusive:

- Information om den generella viltsjukdomsövervakningen (fallviltundersökningen) som används för att följa viltsjukdomsläget i Sverige, samt information om hur jägare kan bidra till övervakningen genom att rapportera fynd av fallvilt till SVA samt genom viltprovtagning.
- Information om de viltsjukdomar som varit mest aktuella för jägare i Sverige på senare tid, genom att utbrott förkommit hos jaktbara viltarter och/eller genom att de varit föremål för mer omfattande viltprovtagningsinsatser där jägare specifikt involverats.
- Direktlänk till SVA:s webbformulär Rapportera vilt där jägare kan rapportera fynd av fallvilt, samt länkar till myndigheters övergripande information om viltsjukdomar.
- Nyheter som rör viltsjukdomar och viltprovtagning som publicerats på förbundets hemsida de senaste åren.

Förbundet bedömer att information om viktiga viltsjukdomar i sig bidrar till att ge enskilda jägare insikt i behovet av att bidra till viltsjukdomsövervakningen via viltprovtagning. De viltsjukdomar som förbundet haft stående sidor om under 2022/2023 är afrikansk svinpest, chronic wasting disease (CWD, avmagringssjuka hos hjortvilt), mjältbrand, rävens dvärgbandmask och salmonella hos vildsvin.

Informationen på sidorna är tänkt att komplettera den på myndigheters hemsidor genom att fokusera på delar som kan vara viktiga för enskilda jägare att känna till, samt genom att informationen finns tillgänglig via en kanal som jägare i hög grad besöker. För de viltsjukdomar där övervakning pågår finns även information om hur jägare kan bidra genom viltprovtagning.

De stående sidorna om rävens dvärgbandmask och salmonella hos vildsvin är nya för 2022/2023. Förbundet prioriterade att bygga upp sidor kring dessa smittämnen, eftersom det under året pågått riktade övervakningsinsatser för att kartlägga förekomsten av rävens dvärgbandmask och salmonella hos vildsvin där jägare uppmuntras att bidra.

Redan befintliga sidor om afrikansk svinpest och CWD har uppdaterats kontinuerligt under jaktåret 2022-2023. Vad gäller afrikansk svinpest har förbundet i september-oktober 2023 haft en omfattande informationsverksamhet på grund av ett utbrott av sjukdomen hos vildsvin i Fagersta, vilket gör att informationen på hemsidan utökats och strukturerats om efter slutet på det för denna årsredovisning aktuella jaktåret.

FOTO: MOSTPHOTOS

Information via nyheter/sociala medier/tidningar

Utöver den stående informationen om viltsjukdomar och viltprovtagning på förbundets hemsida publicerar förbundet nyhetsartiklar om aktuella händelser samt löpande övervakning som rör viltsjukdomar. Artiklarna sprids också via förbundets sociala medier (Facebook). Under 2022/2023 har följande artiklar publicerats på hemsidan och/eller spridits via sociala medier:

- Förhindra spridning av afrikansk svinpest (2022-06-21). Artikel publicerades innan det upphandlade uppdraget startade, men spreds även via förbundets nyhetsbrev 2022-07-01
- Fågelinfluensa och jakt (2022-08-09)
- Håll ögonen öppna efter avmagrade hjortdjur under älgjakten (2022-08-29)
- Smittsam CWD upptäckt vid Sverigegränsen? (2022-09-16)
- Tamrenen var INTE smittad av CWD (2022-09-17)
- Finns rävens dvärgbandmask där du jagar eller bor? (2023-02-15)
- Nya fall – rävens dvärgbandmask i Dalarna (2023-04-05)
- SVA behöver jägarnas hjälp: Påverkas vildsvinsstammen av virusinfektioner? (2023-05-29)
Spreds endast via Facebook, information från förbundets tidning Svensk Jakt, om övervakning av Porcint circovirus, afrikansk svinpest och Salmonella Choleraesuis hos vildsvin

Samtliga artiklar finns tillgängliga via viltprovtagningssportalen på förbundets hemsida.

I vissa fall publicerar förbundet även artiklar i förbundets tidning, Svensk Jakt, som har en från förbundet fristående redaktion. Under 2022/2023 har en artikel publicerats:

- Elmhagen B. 2023. Ytterligare fall av rävens dvärgbandmask. Svensk Jakt 2023-06.

Riktade utskick via Viltdata

Förbundet använder framför allt kanalen Viltdata för riktade utskick till representanter för Sveriges jägarkår. Utskick via Viltdata går till samtliga jaktlagsrapportörer som bidrar till förbundets viltövervakning, totalt drygt 11 000 rapportörer, samt till förbundets jaktvårdskonsulenter. Personuppgifterna som finns registrerade på Viltdata hanteras enligt GDPR och inaktiva användare gallras automatiskt bort efter två år.

Förbundet tog upp möjligheten att göra utskick via Viltdata på det första årsmötet med berörda myndigheter kring uppdrag Viltprovtagning, i september 2022 (se 3.1.1. Samverkan med myndigheter och utvecklingsarbete). Mötesdeltagarna var överens om att kvalitet kan vara viktigare än kvantitet, så att utskick som rör viltprovtagning inte ska uppfattas som skräppost ("spam"), samt bedömde att utskick till grupper med ansvarsfunktioner som kan tänkas sprida den vidare kan vara värdefullt.

Beslutet blev att använda Viltdata för två regelbundet återkommande utskick om året, under vintern inför våren då många möten sker (länsmöten, kretsmöten, osv) samt sensommar/tidig höst inför jaktstart. Innehållet i utskicken kan med fördel diskuteras mellan förbundet och SVA. Förbundet kan därutöver, när särskilt angelägna situationer uppstår, göra ytterligare riktade utskick till jägare.

Förbundet gjorde följaktligen, efter samråd med SVA, ett första utskick om viltprovtagning via Viltdata 2023-02-15. Temat var rävens dvärgbandmask och vikten av att jägare bidrar till insamlingen genom att samla rävspillning eller skicka in prover från rävar som fällts vid jakt till SVA. Därtill påminde utskicket om vikten av att rapportera fynd av döda vildsvin samt magra hjortdjur till SVA, eftersom dessa bör testas inom ramen för den fortlöpande övervakningen av afrikansk svinpest respektive CWD. I utskicket uppmuntrades jaktlagsrapportörerna också att sprida informationen vidare i sitt jaktlag.

FOTO: ONDREJ PROSICKY MOSTPHOTOS

Nyhetsbrev

Förbundet har ett digitalt nyhetsbrev som skickas till förtroendevalda (krets- och länsordförande) samt förbundets personal, det vill säga personer med en ansvarsfunktion som kan sprida information vidare. I nyhetsbrevet samlas kortfattad information om viktiga nyheter med länkar till de fullständiga nyhetstexterna. Via nyhetsbrevet har förbundet gjort riktade utskick som rör viltprovtagning genom att uppmuntra till läsning av artiklar som rör:

- Vikten av att förhindra spridning av afrikansk svinpest genom förebyggande arbete, som rengöring av utrustning i samband med jaktresor utomlands, samt vikten av att rapportera fynd av självdöda vildsvin inom Sverige (2022-07-01).
- Hur jägare kan bidra till att kartlägga förekomsten av rävens dvärgbandmask (2023-02-24).
- Information om nya fall av rävens dvärgbandmask och den pågående kartläggningen (2023-04-28).

Jakttabellen

Förbundet tar årligen fram en jakttabell för innevarande jaktår. I jakttabellen redovisas aktuella jakttider för samtliga jaktbara viltarter, men också en del övergripande information om jakt, etik, juridik, tider för hundträning, gällande skyddsjaktbestämmelser, samt information om viltsjukdomar och viltprovtagning. I jakttabellen för 2022/2023 ingår information om SVA:s fallviltsundersökning, hur man rapporterar fallvilt och skickar in djurkroppar till SVA, samt en påminnelse om att det är extra viktigt att rapportera magra hjorddjur och självdöda vildsvin till den kontinuerliga övervakningen av CWD respektive afrikansk svinpest. Till och med jaktåret 2021/2022 trycktes jakttabellen och skickades per post till förbundets samtliga medlemmar, vilket innebar en relativt stor kostnad. Från och med jaktåret 2022/2023 är jakttabellen av kostnadsskäl istället tillgänglig digitalt för medlemmar med digitalt medlemskort.

FOTO: MOSTPHOTOS

Övrig information till jägare

Förbundet informerar fortlöpande om aktuella viltsjukdomar och viltprovtagning vid olika träffar med jägare, digitala såväl som fysiska. För ändamålet har förbundet även i samarbete med SVA tagit fram en presentation med övergripande information om vad viltprovtagning är, hur man kan bidra samt aktuella sjukdomar och pågående viltsjukdomsövervakning. Förbundet svarar även fortlöpande på enskilda jägares frågor som rör viltsjukdomar, viltprovtagning och hur man kontaktar och skickar in prover till SVA.

Förbundet bedriver en omfattande kursverksamhet med utbildningar på olika teman. Förbundet tar genom många av utbildningarna upp sjukdomar relaterade till aktuell viltart eller viltarter som behandlas i utbildningen. Genom *Viltundersökarutbildningen* ges en bred kunskap om vilt och aktuella sjukdomar samt vad man ska göra om misstanke om sjukdom föreligger. Materialet till viltundersökarutbildningen reviderades och kompletterades i början av år 2023 med information om aktuella sjukdomar. I samband med revideringen förtydligades också hur man kan bidra till SVA:s fallviltundersökning genom att rapportera misstänka sjukliga förändringar hos vilt. I utbildningsmaterialet *Urban viltförvaltning*, som riktar sig till kommunjägare och vilthandläggare på kommunerna, finns också information om hur man kan bidra till SVA:s fallviltundersökning, vilka djurarter som är av intresse och hur man gör för att skicka in prover. Utbildningsmaterialet togs fram under 2023 och en första provomgång av kursen hölls i slutet av november.

Utvärdering av informationsinsatser

Under årsmötet efter första verksamhetsåret (se 3.3 3.3. Avstämningsmöten) framkom att SVA generellt sett bedömer att informationsdelarna i uppdraget fungerar mycket bra. SVA och förbundets personal har samverkat kring informationsinsatser och SVA märker att exempelvis nyheter som förbundet publicerar på hemsidan och via sociala medier får effekt genom ett ökat antal förfrågningar och beställningar av provkit från frivilliga som vill bidra till övervakningen.

Inte minst utbrottet av afrikansk svinpest i Fagersta hösten 2023 visar också på värdet av fortlöpande informationsinsatser, där jägarna i Sverige har haft en jämförelsevis hög medvetandegrad om sjukdomen och vikten av att rapportera fynd av döda vildsvin till SVA, vilket gjorde att utbrottet upptäcktes på vad som till dags dato verkar vara ett tidigt stadium vilket kan vara nyckeln till en framgångsrik bekämpning. Myndigheterna bedömer därtill att det är värdefullt med information som sprids via kanaler som i hög grad når jägare och förbundet förfogar över sådana kanaler.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis har förbundet i enlighet med avtalet informerat enskilda jägare om behovet av att samla in fallvilt eller prover från dött vilt för viltsjukdomsövervakning, samt om hur insamling och transport till SVA löses praktiskt, genom riktade utskick till jägare, samt information via hemsidor/tidningar/sociala medier. Därutöver informerar förbundet jägare om viltsjukdomar och behovet att bidra till viltprovtagning vid fysiska och digitala träffar och utbildningar.

3.1.1 SAMVERKAN MED MYNDIGHETER OCH UTVECKLINGSARBETE

Enligt avtalet förväntas förbundet ha ett nära samarbete med SVA i syfte att uppnå en flexibel samverkansorganisation för fortlöpande insamling av det vilt och de prover som SVA bedömer vara av största vikt utifrån rådande viltsjukdomsläge. Förbundet förväntas också konstruktivt bidra till att utveckla och förbättra viltsjukdomsövervakningen tillsammans med andra berörda aktörer.

Inom ramen för viltprovtagningssuppdraget ska förbundet sammankalla och hålla i ett årligt möte med representanter för SVA, Naturvårdsverket, Jordbruksverket och Livsmedelsverket (se 3.3 Avstämningsmöten). Vid det första årsmötet, i september 2022, diskuterades hur samverkan mellan myndigheter och förbundet ska organiseras. Vad gäller möten som samlar myndigheterna som ska kallas till årsmötet bedömdes att det årliga mötet är tillräckligt. Förbundet och myndigheter kan emellertid samverka i andra konstellationer.

SVA och förbundet bedömde att det finns behov av några avstämningsmöten om året för samverkan kring viltprovtagningsfrågor och viltsjukdomsinformation, exempelvis vad som händer inom viltsjukdomsövervakningen nationellt på SVA, vilka viltsjukdomsrelaterade frågor förbundet möter i sin verksamhet lokalt och regionalt, vilka viltprovtagningsinsatser förbundet bör fokusera sin informationsverksamhet på, samt utvecklingsmöjligheter inom viltprovtagningen.

Jordbruksverket och förbundet bedömdes ha behov av löpande kontakter och avstämningsmöten kring i första hand afrikansk svinpest. Livsmedelsverket och förbundet såg inga direkta behov av löpande avstämningar, men kan mötas om behov uppstår. Naturvårdsverket och förbundet bedömdes ha behov av några avstämningsmöten om året där frågor kring verksamheten, avtalsärenden och rapportering kan hanteras.

Förbundet har samverkat med myndigheter fortlöpande under året, i linje med diskussionen under årsmötet.

SVA och förbundet har på nationell nivå haft två brett hållna avstämningsmöten kring viltprovtagningsverksamheten, samt ett par möten som specifikt avhandlat möjliga informations- och provkitsfördelningsinsatser från förbundets sida gällande pågående riktad viltsjukdomsövervakning i syfte att kartlägga förekomsten av rävens dvärgbandmask respektive Salmonella Choleraesuis hos vildsvin. SVA och förbundet har även samarrangerat två digitala seminarier för kontaktpersoner som förestår förbundets utlämningsställen (se 3.1.1. Utlämningsställen).

Vad gäller samverkan med Jordbruksverket har förbundet framför allt deltagit i de samverkanskonferenser kring afrikansk svinpest som Jordbruksverket kallar till (två möten). Där har möjliga förebyggande åtgärder för att minska risken att afrikansk svinpest introduceras i Sverige diskuterats, inklusive informationsinsatser till olika målgrupper. Därutöver har Jordbruksverket och förbundet samverkat kring jägarorganisationernas möjligheter att utbilda jägare kring afrikansk svinpest och information kring afrikansk svinpest på Elmia-mässan våren 2023. Förbundet deltog också i ett akutmöte kring CWD som Jordbruksverket kallade till hösten 2022.

Naturvårdsverket och förbundet har under året haft tre avstämningsmöten.

Från förbundets sida är det i första hand nationellt viltprovtagningsansvarig som deltar vid möten med myndigheter kring uppdraget. Nationellt ansvarig samverkar i sin tur i första hand med förbundets tre regionalt ansvariga för Region Norr, Mitt och Syd som i sin tur samverkar med förbundets länsansvariga koordinatörer för viltprovtagning inom respektive region.

Vid den interna samverkan samlas information och frågor som nationellt ansvarig bör ta med sig till möten med myndigheterna, och nationellt ansvarig informerar om viltsjukdomsläget och annat som framkommit vid samverkan med myndigheterna. De interna mötena är också ett viktigt forum för att diskutera potentiell utveckling av uppdraget (se 3.4. Identifierade utvecklings- och förbättringsförslag samt prioritetsordning).

Utöver de formella mötena mellan förbundet och myndigheter förekommer fortlöpande kontakter via mejl och telefon vid behov. De kontakterna inkluderar direkta kontakter mellan länsansvariga koordinatörer/kontaktpersoner och myndigheterna.

Sammanfattningsvis har förbundet i linje med avtalet samverkat fortlöpande med SVA och andra myndigheter samt haft en fortlöpande intern och extern diskussion kring genomförd verksamhet samt utvecklingsmöjligheter.

3.3 AVSTÄMNINGSMÖTEN

Enligt avtalet ska förbundet årligen, senast den 1 september, sammankalla Naturvårdsverket, SVA, Jordbruksverket och Livsmedelsverket för ett gemensamt möte. Förbundet ska vid mötet redovisa det föregående jaktårets aktiviteter samt identifiera framtida risker, förslag på lösningar och utvecklingsbehov avseende viltprovtagning.

Förbundet kallade till det första årliga avstämningsmötet 2022-07-27 och mötet genomfördes digitalt 2022-09-15. Representanter för samtliga kallade myndigheter och förbundet deltog. Eftersom jaktåret 2022/2023 var det första verksamhetsåret genomfördes mötet som ett uppstartsmöte. Förbundet presenterade det planerade upplägget för den avtalade viltprovtagningsverksamheten. Därefter diskuterades praktiska verksamhetsfrågor, utvecklingsmöjligheter och vilken potentiell nytta som myndigheterna såg med uppdraget.

Förbundet kallade till det andra årliga avstämningsmötet 2023-07-07, efter överenskommelse med myndigheternas representanter om tidpunkt. Mötet genomfördes digitalt 2023-10-19. Utöver förbundet medverkade SVA och Naturvårdsverket, medan Jordbruksverket och Livsmedelsverket fick förhinder. Vid mötet redovisade förbundet aktiviteter under jaktåret 2022/2023 utifrån föreliggande årsredovisning. Därefter diskuterades framtida risker, förslag på lösningar och utvecklingsbehov som förbundet identifierat, vilket gav myndigheterna möjligheten att lägga fram sina synpunkter på detta. Diskussionen har beaktats i årsredovisningen (se 3.4. Identifierade utvecklings- och förbättringsförslag samt prioritetsordning).

Sammanfattningsvis har förbundet kallat till och genomfört avstämningsmöten i enlighet med avtalet.

3.4 AVVIKELSER VID GENOMFÖRANDET AV UPPDRAGET SAMT VIDTAGNA ÅTGÄRDER

Enligt avtalet ska förbundet ha minst två utlämningsställen per län i Sveriges åtta största län. När organisationen av utlämningsställen byggdes upp eftersträvade förbundet en god geografisk spridning av utlämningsställena. För att komplettera förbundets kontor/lokaler rekryterade jägare aktiva inom Svenska Jägareförbundet – Invasiva arter som föreståndare av utlämningsställen.

För Västerbottens del fann förbundet att den bästa lösningen utifrån befintligt nätverk av jägare aktiva inom Invasiva arter innebar att ett av utlämningsställena (Svanavattnet, nr 3 i Fig. 1) skulle ligga mycket nära länsgränsen mellan Västerbotten och Jämtland, enligt en del kartor på den jämtländska sidan om gränsen.

Förbundet diskuterade den potentiella avvikelsen från avtalet med Naturvårdsverket som godkände lösningen utifrån bedömningen att ändringen/avsteget inte bör ha någon betydande negativ effekt.

3.4 IDENTIFIERADE UTVECKLINGS- OCH FÖRBÄTTRINGSFÖRSLAG SAMT PRIORITETSORDNING

Förbundet ska enligt avtalet identifiera utvecklings- och förbättringsförslag inom verksamheten samt föreslå prioritetsordning för åtgärder.

Förbundet har fört en fortlöpande diskussion om verksamheten, inklusive utvecklingsmöjligheter och förbättringsförslag, såväl internt som med SVA och Naturvårdsverket (se 3.1.1. Samverkan med myndigheter och utvecklingsarbete, 3.3. Avstämningsmöten).

Under årsmötet efter första verksamhetsåret (se 3.3 3.3. Avstämningsmöten) framkom att SVA generellt sett bedömer att informationsdelarna i uppdraget fungerar mycket bra (se 3.1.1. Information). Under årsmötet diskuterades även vad som kan förbättras för att utveckla verksamheten. Förbundets förslag, med beaktande av SVA:s och Naturvårdsverkets synpunkter, listas här i prioritetsordning.

1. Fasta utlämningsställen med passiv materialutlämning kan avvecklas till förmån för en mer aktiv, flexibel och behovsstyrd materialdistribution

Den bild förbundet fått är att SVA kring tiden för uppdragets start bedömde att det fanns en potential i att ha fasta utlämningsställen för det SVA-material som ska användas för att skicka in dött vilt samt prover från vilt, kanske särskilt i delar av landet där postgången kan ta tid. Utlämningsställena har dock i princip inte använts under det första verksamhetsåret. Förbundet upplever följaktligen att den avtalade organisationen av utlämningsställen inte motsvaras av ett uppenbart behov. SVA bedömer också att behovsstyrda punktinsatser har högre prioritet än fasta utlämningsställen.

Det kan finnas flera orsaker till att utlämningsställena inte använts. SVA har ett redan etablerat och fungerande system för utskick av SVA-material till rapportörer per post. För SVA:s del har de redan etablerade rutinerna varit enklare. Det kan för SVA:s personal upplevas opraktiskt att stämna av en rapportörs adress gentemot kontaktlistan för att se om det är lämpligt att erbjuda alternativet att rapportören själv får hämta ut material på ett utlämningsställe. I den mån avstämningen ändå görs är det sannolikt få av rapportörerna som bor i närheten av ett fast utlämningsställe, vilket gör att rapportören av tidsmässiga, ekonomiska och miljömässiga skäl kan föredra att få materialet hemskickat per post. Förbundet kan å sin sida inte marknadsföra utlämningsställena gentemot jägare, eftersom det endast är efter kontakt med SVA som en rapportör kan hämta ut material, vilket innebär att förbundet inte kan utföra någon utlämningsverksamhet så länge det inte inkommer några förfrågningar till utlämningsställena.

Även om förbundets fasta utlämningsställen i princip inte använts vill förbundet påtala att det under samma period funnits en efterfrågan från SVA och andra myndigheter på en mer aktiv distribuering av provtagningsmaterial än den avtalade som endast rör den generella fallviltundersökningen. Det kan exempelvis vara att förbundets personal verkar för riktade viltprovtagningsinsatser genom att aktivt distribuera provtagningskit till jägare/jaktlag som jagar en viss art och/eller där en god geografisk spridning av en provtagning behöver uppnås.

Förfrågningar till förbundet om hjälp med aktiv materialdistribution under jaktåret 2022/2023 har inkluderat SVA:s riktade övervakning av rävens dvärgbandmask hos rödräv, SVA:s riktade övervakning av Salmonella Choeraesuis hos vildsvin, samt en riktad övervakning av genetisk mångfald av älg där Stockholms universitet organiserar provinsamling på uppdrag av Naturvårdsverket. Förbundet har under jaktåret 2022/2023 prioriterat att aktivt medverka i insamlingarna rörande rävens dvärgbandmask och älgens genetiska mångfald, men den aktiva insatsen har då bekostats av andra medel. Därutöver är ett aktuellt fall under hösten 2023 en utökad övervakning av vildsvin fällda vid jakt utanför det av afrikansk svinpest smittade området kring Fagersta, där provkit distribueras till jägare.

Förbundet anser att det avtalade uppdraget med fördel skulle kunna utvecklas från nuvarande passiva upplägg för materialuthämtning på fasta utlämningsställen till en mer aktiv verksamhet med materialdistribuering till jägare/jaktlag som ska ha en viss årlig maximal omfattning, inklusive provtagningskit som ska användas vid riktad viltsjukdomsövervakning. En sådan verksamhet kan organiseras via länsansvarig koordinator där material endera fördelas aktivt till jägare/jaktlag, och/eller där ett tillfälligt utlämningsställe skapas på en plats. SVA kan fortlöpande bedöma och prioritera vad en sådan viltprovtagningsverksamhet bör inriktas på.

2. Antalet kontaktpersoner/koordinatorer kan minskas till en koordinator per län om de fasta utlämningsställena avvecklas

SVA anser att det är bra att ha kontaktpersoner för verksamheten. I nuläget har förbundet 46 kontaktpersoner/koordinatorer för att uppfylla avtalet. Ett stort antal kontaktpersoner medför, givet uppdragets budget, att varje person endast kan bidra med en tidsmässigt liten insats. Om de fasta utlämningsställena skulle avvecklas skulle uppdraget kunna utföras med full funktionalitet med en kontaktperson per län som koordinerar verksamheten. Detta skulle också kunna frigöra resurser så att varje kontaktperson/koordinator skulle kunna lägga något mer tid på uppdraget.

3. Utökad samverkan genom informationsspridning

Samverkan mellan förbundet och myndigheter har fungerat bra under verksamhetsåret. Ett sätt att utöka samverkan är att SVA i högre grad använder kontaktlistan till kontaktpersoner/koordinatorer för att direkt förmedla information som bör nå jägare. Det kan vara informationsmaterial som skulle kunna presenteras vid träffar med jägare. SVA skulle även kunna använda kontaktlistan för att "rödflagga" om det finns indikationer på ett sjukdomsutbrott som gör att jägare i en viss del av Sverige bör göras mer uppmärksamma på fallvilt eller sjukdomstecken hos en viss art, samt rapportera eventuella fynd och observationer av den arten.

4. Utveckling av fasta utlämningsställen

Som komplement till en mer aktiv distribuering av SVA-material som ska användas för att skicka in dött vilt samt prover från dött vilt (se punkt 1) så skulle verksamheten på fasta utlämningsställen kunna utvecklas. Alternativt skulle en del fasta utlämningsställen kunna behållas, exempelvis så att länsansvarig koordinator har tillgång till material via sitt kontor. Nackdelen med fasta utlämningsställen är dock att det är svårt att förutse var behov av provtagningsmaterial kommer uppstå.

5. Informationssamverkan kring utskick via jaktkortet

Förbundet har föreslagit att samverkan kring information om viltprovtagning till samtliga aktiva jägare via Naturvårdsverkets jaktkortsutskick är en möjlighet. Detta har Naturvårdsverket och förbundet diskuterat under året. I och med att utrymmet för information i samband med jaktkortsutskicket är mycket begränsat så är redan befintlig information tillräcklig. Framtida samverkan kring jaktkortsutskicket har därmed låg prioritet, även om detta inte behöver uteslutas.

Identifierade risker

På årsmötet diskuterades risker som rör uppdraget. För närvarande utreder Naturvårdsverket på regeringens uppdrag de upphandlade verksamheterna som finansieras genom Viltvårdsavgiften. Beroende på vad utredningen kommer fram till, och vilka politiska beslut som tas, så kan det komma att påverka uppdragets framtida utformning och finansiering.

Öster Malma 2023-12-11

Bodil Elmhagen
Forskningsamordnare

Åke Granström
Tf Generalsekreterare